

УДК 336.7:001.8
DOI: 10.60022/2(7)-5S

Батрак Ольга Володимирівна

кандидат економічних наук
доцент кафедри фінансів та бізнес-консалтингу
Київський національний університет технологій та дизайну, Україна
Batrak Olga
Candidate of Economic Sciences
Associate Professor of the Department of Finance and Business Consulting
Kyiv National University of Technologies and Design, Ukraine
ORCID: 0000-0003-1386-4169

Маргасова Вікторія Геннадіївна

доктор економічних наук
професор кафедри фінансів та бізнес-консалтингу
Київський національний університет технологій та дизайну, Україна
Marhasova Viktoriia
Doctor of Science in Economics
Professor of the Department of Finance and Business Consulting
Kyiv National University of Technologies and Design, Ukraine
ORCID: 0000-0001-8582-2158

Золковер Андрій Олександрович

доктор економічних наук, професор
професор кафедри фінансів та бізнес-консалтингу
Київський національний університет технологій та дизайну, Україна
Zolkover Andrii
Doctor of Science in Economics, Professor
Professor of the Department of Finance and Business Consulting
Kyiv National University of Technologies and Design, Ukraine
ORCID: 0000-0002-8176-1850

ЕВОЛЮЦІЯ ФІНАНСОВИХ ІНСТИТУТІВ У НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ: БІБЛІОМЕТРИЧНИЙ АНАЛІЗ

Анотація. Стаття узагальнює еволюцію наукових досліджень фінансових інститутів на основі бібліометричного аналізу публікацій Scopus (1965-2025 рр.) з використанням VOSviewer та Excel. Виявлено стале зростання публікаційної активності й цитованості та перехід від банкоцентричного бачення до міждисциплінарного підходу, що інтегрує технологічний, соціальний, екологічний та інституційний виміри. Картування ключових слів виокремило кластери: «Цифровізація фінансових інститутів», «Макроекономічні та інституційні аспекти розвитку фінансових систем», «Вплив фінансових інститутів на соціально-економічний розвиток», «Зелені фінанси та сталий розвиток», «Фінансова стабільність та управління банківськими ризиками», «ESG-стандарти фінансових інститутів», «Вплив фінансових інститутів на промисловий розвиток». Географічний аналіз засвідчив домінування США, Великої Британії та Китаю та формування багатополарних мереж співпраці за участю країн ЄС та Азії; для України фіксується поступове зростання наукової присутності у 2021-2025 рр. У 2010-2025 рр. визначено три хвилі: класичне розуміння фінансових інститутів (2010-2015 рр.), цифровізація фінансових інститутів (2016-2019 рр.), міждисциплінарність з акцентом на штучний інтелект, великі дані та ESG (2020-2025 рр.).

Результати дослідження формують підґрунтя для вдосконалення теорії та практики фінансів, розуміння історії розвитку фінансових систем і сучасних викликів у сфері фінансової політики та регулювання.

Ключові слова: фінансові інститути; еволюція фінансових систем; бібліометричний аналіз; цифровізація фінансів; фінансова стабільність; ESG-стандарти; фінансова політика.

EVOLUTION OF FINANCIAL INSTITUTIONS IN SCIENTIFIC RESEARCH: A BIBLIOMETRIC ANALYSIS

Abstract. *The article summarises the evolution of scientific research on financial institutions based on a bibliometric analysis of publications indexed in the Scopus database for 1965-2025, using VOSviewer and Microsoft Excel tools. The study demonstrates a steady growth in publication activity and citation rates, transitioning from a traditional bank-centric view of financial institutions to a comprehensive, interdisciplinary approach that integrates technological, social, environmental, and institutional dimensions. The mapping of keywords allowed the identification of seven major clusters: «Digitalization of financial institutions», «Macroeconomic and institutional aspects of financial system development», «Impact of financial institutions on socio-economic development», «Green finance and sustainable development», «Financial stability and banking risk management», «ESG standards of financial institutions», and «Impact of financial institutions on industrial development». The geographic analysis revealed the leading positions of the USA, the United Kingdom, and China, as well as the formation of multipolar networks of cooperation involving the EU and Asian countries. For Ukraine, a gradual increase in research activity was recorded between 2021 and 2025, driven by wartime challenges, post-war recovery needs, and European integration processes. The temporal analysis of research from 2010 to 2025 identified three evolutionary waves: the prevalence of classical economic approaches (2010-2015), a period of digital expansion influenced by FinTech, blockchain, and mobile banking (2016-2019), and a stage of high interdisciplinarity focused on artificial intelligence, big data analytics, ESG finance, and green transformation (2020-2025).*

The findings provide a comprehensive framework for understanding the historical evolution of financial systems, modern challenges of financial policy and regulation, and strategic directions for strengthening the resilience and sustainability of financial institutions in a global context.

Keywords: *financial institutions; evolution of financial systems; bibliometric analysis; digitalization of finance; financial stability; ESG standards; financial policy.*

Постановка проблеми. Фінансові інститути грають ключову роль в архітектурі сучасних економічних систем, оскільки забезпечують перетворення заощаджень на кредити та інвестиції, стимулюють підприємницьку активність та сприяють економічному зростанню й фінансовій стабільності.

Розвиток фінансових інститутів, до складу яких належить широке коло різноманітних за функціями посередників (банки, страхові компанії, пенсійні та інвестиційні фонди, мікрофінансові організації, небанківські фінансові посередники тощо) характеризує глибинні трансформації у фінансовій системі, зумовлені глобалізаційними процесами, технологічним прогресом та регуляторними реформами.

Еволюція фінансових інститутів тісно пов'язана з переходом від банкоцентричних систем до диверсифікованіших фінансових структур. Така трансформація включає розвиток ринків капіталу, посилення ролі інституційних інвесторів та розширення діяльності тіньового банкінгу. У цьому контексті фінансові інститути не лише сприяють фінансовій інклюзії та розширенню доступу до фінансових послуг, але й стимулюють інноваційні процеси та підвищують резильєнтність економічних систем до зовнішніх шоків.

У XXI столітті роль фінансових інститутів значно розширилася: вони стали вагомими драйверами сталого розвитку, сприяючи поширенню зелених фінансів, соціально відповідального інвестування та ESG-ініціатив. Завдяки залученню фінансових ресурсів у відновлювану енергетику, низьковуглецеву інфраструктуру та соціальні підприємства, фінансові інститути забезпечують інтеграцію ринків капіталу зі сталими проектами.

Водночас технологічний прогрес та цифровізація економічних відносин зумовили появу нових типів інститутів – цифрових банків, FinTech-компаній та блокчейн-платформ, які створюють значні конкурентні загрози для традиційних моделей фінансового посередництва та водночас розширюють доступ до фінансових послуг у глобальному масштабі.

Попри виняткову роль фінансових інститутів, у науковій літературі спостерігається фрагментарність у їхній концептуалізації, що здебільшого відбувається в межах окремих підгалузей – банківської справи, страхування, мікрофінансування та FinTech. Водночас бракує інтеграційних досліджень, спрямованих на вивчення фінансових інститутів як єдиної системи та аналіз їхньої взаємодії з ширшими економічними й соціальними процесами. Усунення цієї прогалини потребує

систематичного огляду наявних досліджень та аналізу бібліометричних тенденцій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній українській науковій літературі спостерігається зростання інтересу до дослідження фінансових інститутів у контексті трансформації фінансової системи, її інституційного середовища та цифровізації. Вагомими є наукові напрацювання, присвячені інституційним аспектам функціонування фінансової архітектури національної економіки (Мельник В., Ломачинська І., 2020 [1]), еволюції глобальних та національних фінансових інститутів (Карпюк К., 2020 [2]), а також теоретико-методологічним засадам інституційної трансформації фінансової системи України (Ломачинська І., 2021 [3]). Значна увага приділяється питанню взаємодії фінансових інститутів з економічним зростанням (Богун М., 2020 [4]), впливу FinTech на банківський сектор (Замковий О., Котенко Т., 2022 [5]) та розвитку інституційної інфраструктури фінансового ринку (Сіренко Н. та ін., 2021 [6]). Окремі праці (Галазюк Н., Зелінська О., 2020 [7]) зосереджені на трансформації світової фінансової системи, однак здебільшого фрагментарно і безсистемно. Попри розмаїття тематики та глибину інституційного аналізу, методологія бібліометричного аналізу як інструменту дослідження еволюції фінансових інститутів в українській науковій літературі практично не застосовується. Відсутні систематизовані наукометричні огляди, що дозволили б виявити ключові дослідницькі тенденції, міждисциплінарні зв'язки, ступінь академічної активності, наукові школи та ключових дослідників.

У закордонній науковій літературі наявний значний інтерес до дослідження фінансових інститутів у контексті цифровізації, трансформації фінансових систем та інноваційних технологій. Основна увага приділяється окремим інститутам фінансового ринку – банкам, страхуванню, мікрофінансовим організаціям, FinTech компаніям, інвестиційним фондам тощо. У цих дослідженнях широко застосовується бібліометричний аналіз, що дозволяє оцінити наукову активність, ключові теми, авторів та публікаційні тенденції. Зокрема, вивчаються напрями фінансової інклюзії та мікрофінансування (Алі А. та інші, 2022 [8]), FinTech та блокчейн-технології (Тепе І. та інші, 2021 [9]; Сахабуддін М. та інші [10], 2023), ефективність банківського сектору (Алам С.М. та інші [11], 2021), інновації у страхуванні (Акіл М. П., 2022 [12]), розвиток сталих фондів (Джіндал Л., 2024 [13]) та тіньового банкінгу (Натх Р. Д., Чоудхурі М. А. Ф., 2021 [14]).

Попри розмаїття тематики, більшість досліджень орієнтована на окремі фінансові інститути або ключові аспекти їх діяльності. Комплексний аналіз еволюції фінансових інститутів як цілісної системи практично не проводиться, що визначає доцільність міждисциплінарного бібліометричного аналізу.

Метою статті є комплексний бібліометричний аналіз наукових досліджень, присвячених фінансовим інститутам, з метою виявлення ключових тенденцій, міждисциплінарних зв'язків, провідних наукових шкіл та дослідників, а також окреслення перспективних напрямів подальших студій щодо трансформації фінансових інститутів у глобальному та національному вимірах.

Виклад основного матеріалу. Для досягнення мети дослідження застосовано бібліометричний підхід, який ґрунтується на кількісному аналізі наукових публікацій, індексованих у міжнародній наукометричній базі даних Scopus, за 1965-2025 роки. Вибір цієї бази зумовлений її репрезентативністю у сфері економічних та соціальних наук, а також наявністю розширеного інструментарію для експорту даних та їх подальшої обробки.

Пошукова стратегія була побудована з використанням логічних операторів та фільтрів. У запиті застосовано ключові слова «financial institution», «financial institutions» та «evolution» у полі «заголовки, реферат, ключові слова», що забезпечило відбір публікацій, де відповідна тематика відображена у назві, анотації чи ключових словах. Для підвищення релевантності результатів пошук було обмежено галузями знань ECON (Економіка), SOCI (Соціальні науки) та BUSI (Бізнес, менеджмент та бухгалтерський облік). Додатковим критерієм відбору виступила мова публікацій – англійська. У результаті сформовано масив даних, що включає 18449 документів (статей, доповідей, книг та розділів книг, оглядів). Подальша обробка та візуалізація даних здійснювалася за допомогою програмного забезпечення VOSviewer, яке є одним з провідних інструментів для бібліометричного аналізу та наукового картування, та Microsoft Excel.

Аналіз динаміки кількості публікацій у базі даних Scopus за 1965–2025 рр. (рис. 1) свідчить про поступальне постійне зростання наукового інтересу до проблематики функціонування та розвитку фінансових інститутів.

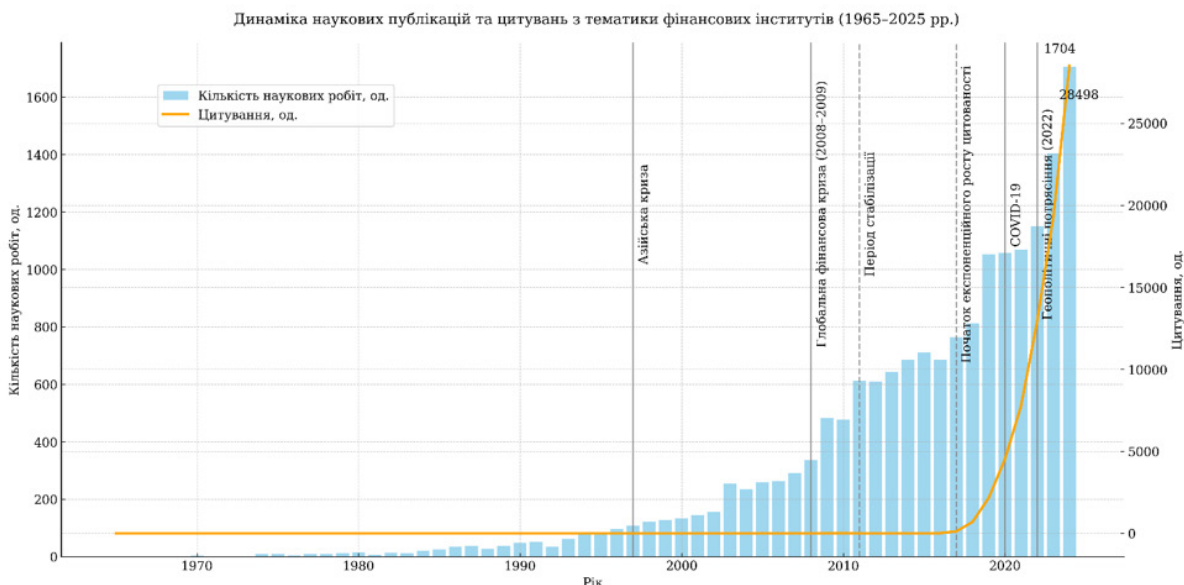

Рис. 1. Динаміка кількості наукових публікацій та їх цитувань за темою фінансових інститутів у 1965–2025 рр.

Джерело: сформовано авторами за даними бази даних Scopus

Перший етап (1965–1992 рр.), який можна визначити як етап становлення наукового дискурсу у сфері фінансових інститутів, вирізнявся низьким рівнем публікаційної активності (середньорічна кількість публікацій становила 15,6 роботи з коливанням від 0 у 1965 р. до максимуму 52 у 1991 р.). Наукові дослідження мали переважно методологічний характер, зосереджувалися на розробленні базових категорій, концептуальних підходів та класифікацій фінансових систем. Характерною ознакою цього етапу є відсутність розвинених міжнародних дослідницьких мереж та обмежений обмін науковими результатами, що зумовлювало практично нульовий рівень цитованості.

Другий етап (1993–2002 рр.) характеризувався поступовим зростанням публікаційної активності (середньорічна кількість публікацій становила 110,8 роботи), що стало наслідком глибоких трансформацій у світовій економіці, пов'язаних з лібералізацією потоків капіталу, дерегуляцією банківських секторів та розвитком транснаціональних фінансових інститутів. У цей період також відбулось незначне зростання цитованості (переважно в межах 1–2 цитувань на рік), що свідчить про початок інтеграції дослідницьких результатів у міжнародний академічний дискурс. Значущим фактором посилення наукової активності стала криза азійських фінансових ринків 1997 р., яка виявила уразливість глобальної фінансової системи та актуалізувала дослідження механізмів міжнародного регулювання та запобігання системним кризам.

Третій етап (2003–2010 рр.) був перехідним та характеризувався стрімким зростанням публікаційної активності (середньорічна кількість публікацій становила 324,9 роботи) та відповідним зростанням цитованості. Виявлені тенденції, на нашу думку, були зумовлені впливом наступних факторів:

- світовою фінансовою кризою 2008–2009 рр., яка стимулювала розробку теоретичних і прикладних підходів до управління фінансовою стабільністю та системними ризиками фінансових систем;
- структурними реформами регуляторних та наглядових систем, спрямованими на підвищення їх прозорості та ефективності;
- зростанням ролі міжнародних фінансових організацій (МВФ, Світового банку, Базельського комітету), які потребували науково обґрунтованих рішень для формування глобальних фінансових правил.

Четвертий етап (2011–2016 рр.) демонстрував відносну стабілізацію публікаційної активності на високому рівні (середньорічна кількість публікацій становила 657,5 робіт) та інерційну динаміку цитованості (не більше 14 цитувань на рік). Дослідження стимулювались активним розвитком FinTech та цифровізації банківських процесів; дискусіями щодо реформування регуляторної архітектури післякризового періоду; інтеграцією концепцій ризик-менеджменту та фінансової стабільності у науковий та практичний дискурс.

П'ятий етап (2017-2019 рр.) характеризувався високим рівнем наукової активності зі зростанням кількості публікацій (середньорічна кількість публікацій становила 875,7 роботи) і збільшенням цитованості (від 122 у 2017 році до 2158 у 2019 році). Основними факторами, що стимулювали розвиток досліджень цього етапу, були розвиток цифрових фінансових технологій та поява досліджень глобальних ризиків у контексті кібербезпеки.

Поточний етап (2020-2024 рр.) характеризується досягненням пікових значень як публікаційної активності, так і рівня цитованості. Кількість публікацій у цей період перевищувала 1100 на рік, досягнувши у 2024 р. історичного максимуму – 1704 роботи. Одночасно відбувалося експоненційне зростання кількості цитувань: від 4509 у 2020 р. до 28498 у 2024 р. Такі тренди були зумовлені низкою взаємопов'язаних факторів. Передусім, пандемія COVID-19 докорінно трансформувала бізнес-моделі фінансових інститутів, актуалізувавши дослідження у сфері цифрових фінансових послуг. Водночас розвиток блокчейн-технологій, криптовалют та автоматизації фінансових процесів стимулював появу нових наукових напрямів, орієнтованих на інноваційні форми фінансової взаємодії. Важливим фактором стало впровадження ESG-принципів, що посилює увагу науковців до проблем сталого фінансування. Крім того, загострення геополітичних ризиків через війну росії проти України та зростання нестабільності після 2022 р. спричинили підвищений інтерес до досліджень фінансової безпеки та управління системними ризиками.

Отже, загальні тренди демонструють перехід від поодиноких теоретичних досліджень у 1960-1970-х роках до масштабних прикладних досліджень у 2020-х, що охоплюють проблематику цифровізації, фінансової стабільності та впровадження ESG-принципів у стратегії фінансових організацій.

Аналіз географічної структури наукових досліджень у сфері фінансових інститутів та їх еволюції (рис. 2) свідчить, що найбільший внесок у розвиток цієї тематики здійснюють країни з розвиненими фінансовими ринками, потужною науково-дослідною інфраструктурою та високим рівнем міжнародної інтеграції.

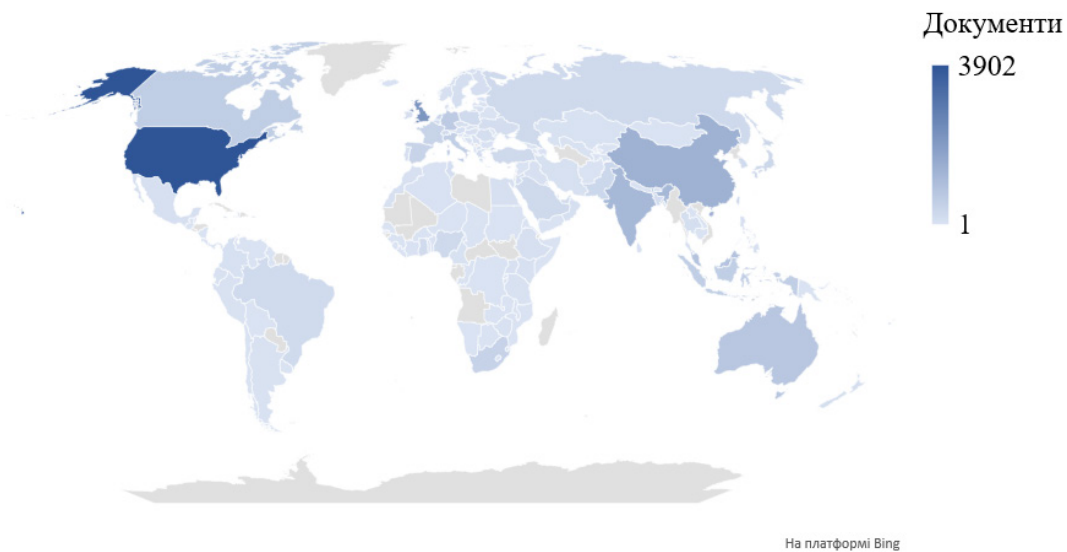

Рис. 2. Глобальна картограма наукової активності за темою фінансових інститутів за кількістю публікацій у базі Scopus

Джерело: сформовано авторами за даними бази даних Scopus

США є беззаперечним глобальним лідером, акумулюючи 3902 публікації, що становить 17,69 % від загальної кількості досліджень у світі. Разом із Великою Британією (2113 публікацій, 9,58 %) та Китаєм (1342 публікацій, 6,09 %) вони формують ядро міжнародного наукового простору, сумарно генеруючи понад 33 % усіх публікацій у цій галузі. До групи ключових учасників також належать Індія (1165; 5,28 %) та Малайзія (844; 3,83 %), що свідчить про багатополарність наукового середовища.

Країни Європейського Союзу (Німеччина, Франція, Італія, Іспанія, Нідерланди, Польща) у сукупності формують близько 10 % обсягу публікацій. Вони зосереджують дослідницькі зусилля на питаннях сталого фінансування, регуляторних реформ та управління ризиками, що відображає стратегічні пріоритети європейської фінансової політики та ESG-орієнтованого розвитку.

Україна має 138 публікацій (0,63 % від загальної кількості) та перебуває у другій половині світового рейтингу за рівнем наукової активності. Попри відносно невелику частку, упродовж 2021–2025 рр. спостерігається поступове зростання обсягів наукових досліджень, що зумовлене комплексом факторів, серед яких ключовими є воєнні виклики для фінансової системи, потреба у післявоєнному відновленні економіки та активізація євроінтеграційних процесів. Ці фактори стимулюють проведення досліджень, спрямованих на забезпечення фінансової стабільності, структурну трансформацію фінансової системи та удосконалення механізмів її регулювання, зокрема через адаптацію та впровадження європейських стандартів у вітчизняну практику.

Підтвердженням багатополярного характеру наукової взаємодії є сформована мережа співпраці, яка організовується навколо декількох ключових центрів із високою щільністю зв'язків та інтенсивністю контактів (рис. 3).

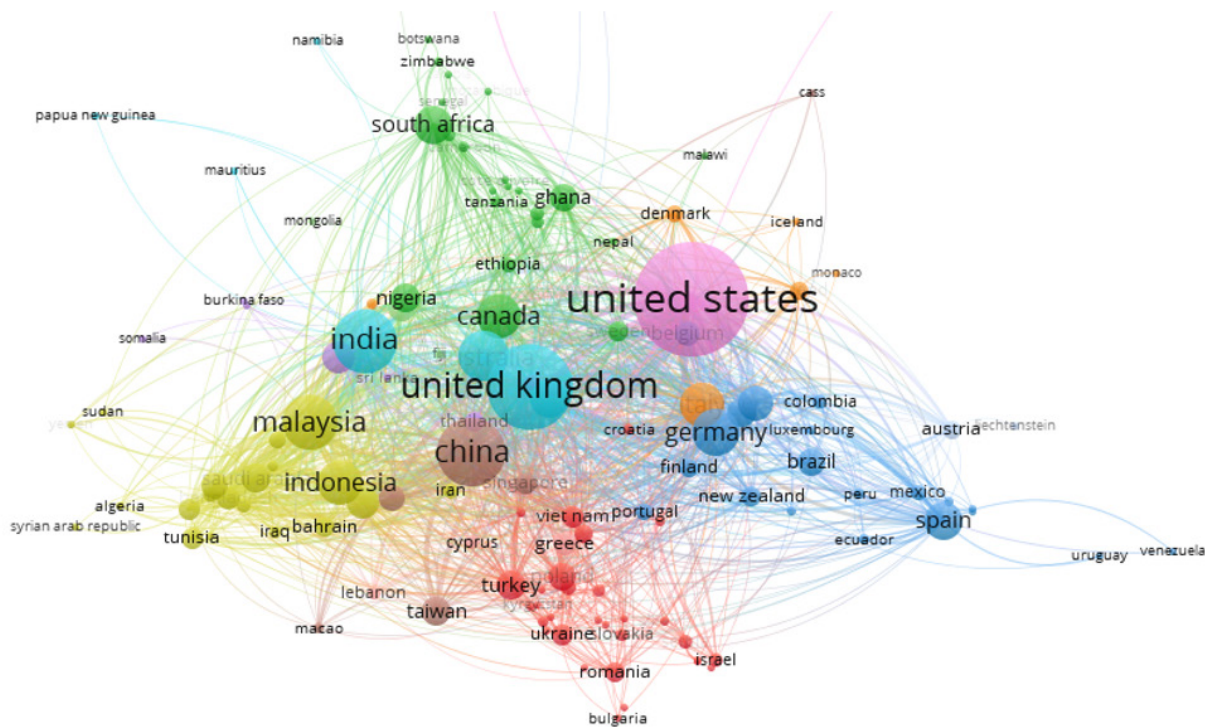

Рис. 3. Міжнародна мережа наукової співпраці між країнами на основі спільних публікацій у сфері досліджень фінансових інститутів

Джерело: сформовано авторами за даними бази Scopus з використанням VOSviewer

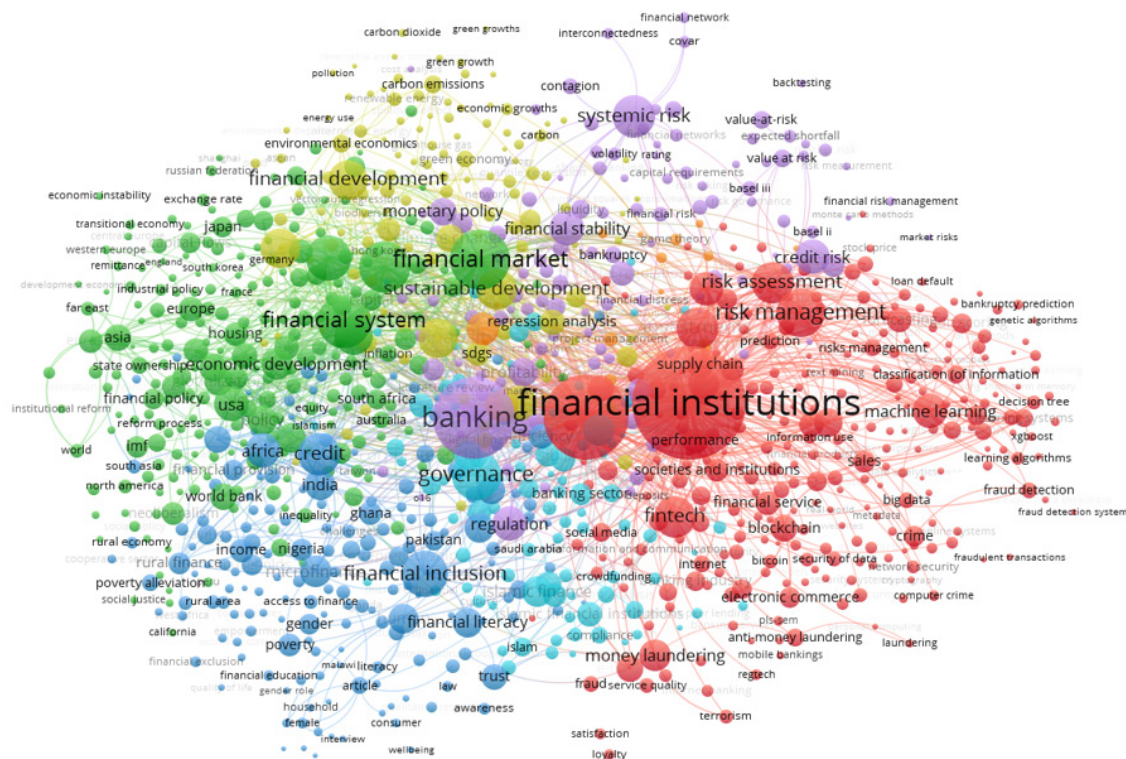
Як свідчать представлені дані, США, Велика Британія та Китай виконують роль ключових координаторів, забезпечуючи інтеграцію різних наукових шкіл і поширення інноваційних підходів у дослідженнях. Європейські країни, зокрема Німеччина, Франція, Іспанія, Нідерланди та Польща, формують щільну мережу співпраці в межах ЄС, орієнтовану на дослідження сталого фінансування, регуляторних реформ та забезпечення фінансової стабільності, що відповідає сучасним викликам європейського фінансового простору.

Регіональний аналіз дозволив ідентифікувати 12 кластерів міжнародної наукової співпраці, що відбивають просторову та функціональну структуру глобальної взаємодії у сфері досліджень фінансових інститутів.

Найбільший, перший кластер (червоний колір), об'єднує 30 країн Центральної та Східної Європи, включаючи Україну, Польщу, Туреччину, держави Балканського регіону та пострадянського простору. Наукова співпраця України є найбільш інтенсивною з Польщею, Туреччиною, Чехією та Румунією, що свідчить про її активну інтеграцію у регіональний науковий простір та поступове зміцнення позицій у глобальних дослідженнях. Ця взаємодія набуває особливого значення в умовах післявоєнного відновлення та адаптації фінансової системи України до європейських стандартів.

Другий кластер (зелений) охоплює 23 країни Субсахарської Африки та формує регіональну наукову мережу навколо Південної Африки, яка виступає регіональним лідером та виконує функцію

Аналіз тематичної структури наукових публікацій у сфері еволюції фінансових інститутів проведено за допомогою мережевого аналізу ключових слів у програмному середовищі VOSviewer (рис. 4).

Джерело: сформовано авторами за даними бази Scopus з використанням VOSviewer

Аналіз першого кластера «Цифровізація фінансових інститутів» (червоний колір, 269 понять, 24,6 % від загальної кількості) фокусується на цифровій трансформації фінансового сектору та впровадженні інноваційних технологій, що змінюють структуру фінансового ринку. Основними ключовими поняттями цього кластера є «фінансові інститути», «банківська справа», «FinTech», «блокчейн», «штучний інтелект», «машинне навчання», «кібербезпека», «ризик-менеджмент». У межах кластера досліджуються питання впровадження технологій штучного інтелекту та машинного навчання

для прогнозування ризиків та кредитного скорингу, розвиток блокчейн-рішень та криптовалют для підвищення прозорості й безпеки фінансових операцій, а також управління кіберризиками у контексті зростання загроз фінансовій безпеці. Значну увагу приділено цифровим банківським послугам та формуванню нових бізнес-моделей, заснованих на FinTech-інноваціях і автоматизації процесів. Вважаємо, що саме цей кластер характеризує трансформацію від традиційних фінансових моделей до інноваційних, цифровізованих рішень, що змінюють структуру та динаміку фінансових інститутів.

Другий кластер «Макроекономічні та інституційні аспекти розвитку фінансових систем» (зелений колір, 226 понять, 20,6% від загальної кількості) присвячений дослідженню взаємозв'язку фінансових інститутів з глобальними економічними процесами та макроекономічною політикою. Ключові поняття, що його визначають, включають: «економічний розвиток», «потоки капіталу», «глобальне управління», «економічна політика», «міжнародна торгівля», «інституційні реформи». Основні напрями досліджень включають аналіз впливу фінансових інститутів на економічне зростання, дослідження руху капіталу, процесів фінансової інтеграції та глобалізації, а також оцінку ефективності регуляторних механізмів. Значна увага приділяється ролі державних органів та міжнародних організацій (МВФ, Світовий банк, Базельський комітет) у стабілізації фінансових ринків і розробці політик, що забезпечують збалансований розвиток фінансових систем. Отже, кластер поєднує елементи макроекономіки, міжнародних фінансів та політичної економії, формуючи комплексне бачення системних факторів функціонування фінансових інститутів у глобальному контексті.

Третій кластер «Вплив фінансових інститутів на соціально-економічний розвиток» (синій колір, 176 понять, 16 % від загальної кількості) охоплює дослідження, зосереджені на соціально-економічних аспектах розвитку фінансових інститутів у контексті сільських територій, країн, що розвиваються, та вразливих груп населення. Основними ключовими поняттями цього напрямку є «фінансова інклюзія», «мікрофінанси», «розвиток сільських територій», «подолання бідності», «сільське господарство», «охорона здоров'я», «гендерна нерівність», що підкреслює його фокус на забезпеченні фінансової інклюзії та підвищенні добробуту населення. У межах кластера досліджуються питання доступу до фінансування для малого та середнього бізнесу, домогосподарств і фермерських господарств, розвиток мікрофінансових інститутів та кооперативів як інструментів соціальної інтеграції. Також аналізується вплив фінансової інклюзії на подолання бідності та підвищення фінансової грамотності населення. Особливий акцент зроблено на зв'язку фінансової політики з Цілями сталого розвитку ООН (SDGs), зокрема у сферах охорони здоров'я, освіти та забезпечення гендерної рівності.

Дослідження четвертого кластера «Зелені фінанси та сталий розвиток» (оливковий колір, 119 понять, 10,8 % від загальної кількості) зосереджені на ролі фінансових інститутів у вирішенні екологічних викликів та підтримці переходу до «зеленої» економіки. Основними поняттями є «кліматичне фінансування», «зелене фінансування», «сталий розвиток», «відновлювана енергетика», «викиди вуглецю», «екологічний ризик», «зелені облігації» та «енергетичний менеджмент». Аналіз охоплює механізми фінансування екологічних проєктів, розвиток зелених облігацій, формування фінансових стимулів для енергоефективності та зменшення викидів вуглецю. Значну увагу приділено впровадженню міжнародних угод і стандартів, таких як Паризька кліматична угода та ESG-підходи у фінансовому секторі.

П'ятий кластер «Фінансова стабільність та управління банківськими ризиками» (фіолетовий колір, 116 понять, 10,5 % від загальної кількості) фокусується на дослідженнях, пов'язаних зі стабільністю фінансової системи та ризик-менеджментом у банківському секторі. Ключовими поняттями цього напрямку є «фінансова стабільність», «системний ризик», «кредитний ризик», «ризик ліквідності», «банківське регулювання», «Базель II», «Базель III», «непрацюючі кредити», «фінансові мережі». Наукові роботи охоплюють питання управління капіталом і ліквідністю банків, оцінки та моделювання ризиків, ефективності системи регуляторного нагляду та реформ у сфері фінансового регулювання. Значна увага приділяється впливу глобальних фінансових криз на стабільність банківського сектору, зокрема через механізми трансмісії ризиків у міжнародних фінансових мережах. Окремий напрямок становить розвиток інструментів стрес-тестування та прогнозування стійкості фінансових установ у кризових умовах.

Шостий кластер «ESG-стандарти фінансових інститутів» (блакитний колір, 84 поняття, 7,7 % від загальної кількості) охоплює дослідження, що поєднують корпоративне управління, соціальну відповідальність та етичні аспекти діяльності фінансових інститутів. Центральними категоріями цього кластера є «стале фінансування», «сталий банкінг», «корпоративне управління», «ESG», «соціальна відповідальність». Отже, кластер відображає еволюцію фінансових інститутів під впливом

економічних, соціальних та етичних факторів з метою формування фінансових моделей, орієнтованих на довгострокову стійкість та відповідальність перед суспільством.

Сьомий кластер «Вплив фінансових інститутів на промисловий розвиток» (помаранчевий колір, 16 понять, 1,5 % від загальної кількості) об'єднує дослідження, що стосуються фінансової підтримки промисловості та розвитку інфраструктурних проєктів. Основними ключовими категоріями є «малий та середній бізнес», «комерційний кредит», «державно-приватне партнерство», «управління проєктами». Публікації розглядають інвестиційні механізми у транспортній, будівельній та виробничій сферах, а також партнерство держави та бізнесу у реалізації великих інфраструктурних проєктів.

На підставі проведеного бібліометричного аналізу здійснено впорядкування ключових тематичних напрямів досліджень фінансових інститутів у часовому вимірі за 2010-2025 рр. (рис. 5).

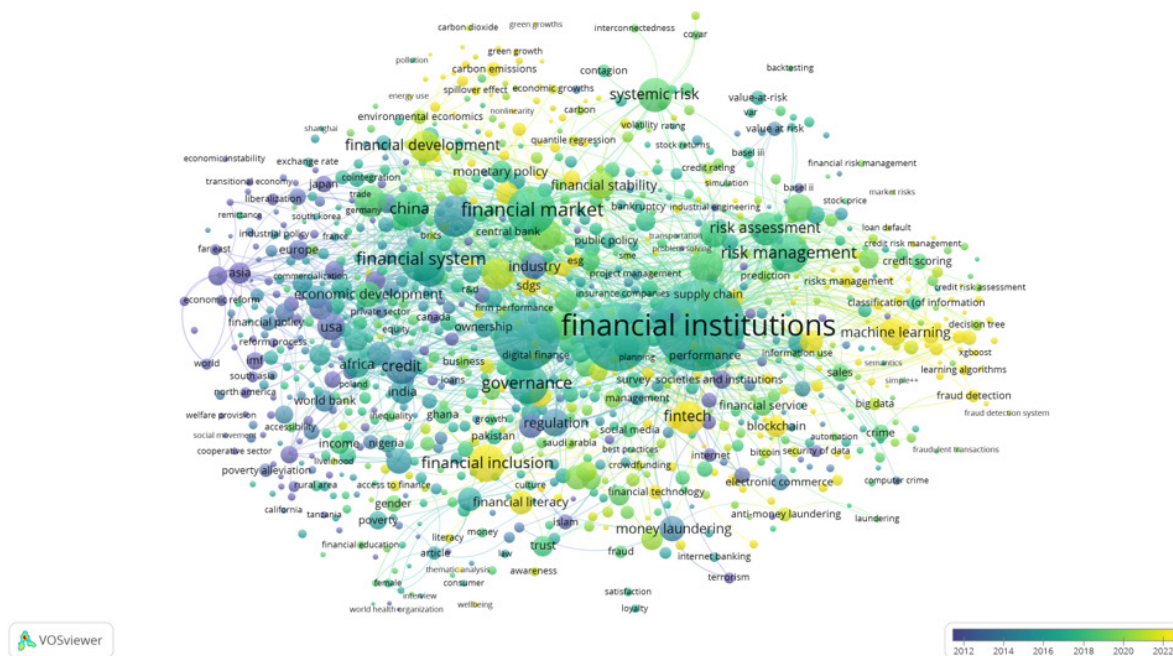

Рис. 5. Візуалізація динаміки ключових наукових напрямів у дослідженнях еволюції фінансових інститутів за період 2010-2025 рр.

Джерело: сформовано авторами за даними бази Scopus з використанням VOSviewer

Вибір цього проміжку зумовлений попереднім аналізом, який засвідчив недостатню кількість публікацій у попередні періоди, що не дозволяло сформулювати репрезентативну вибірку та коректно відтворити еволюційні тенденції розвитку фінансових інститутів. Результати аналізу демонструють поступовий перехід від традиційного підходу до розуміння фінансових інститутів як елементів макроекономічної стабільності та інфраструктурної основи фінансової системи до комплексного, міждисциплінарного бачення їхньої ролі у трансформаційних процесах глобальної економіки та суспільного розвитку.

У результаті аналізу виокремлено три етапи еволюції наукових досліджень. Перший етап (2010-2015 рр.) характеризується домінуванням класичних економічних підходів, у межах яких фінансові інститути розглядаються переважно як інструменти державної політики економічного розвитку та забезпечення макроекономічної стабільності. У цей час увага дослідників зосереджується на функціонуванні банківської системи, регуляторних механізмах та діяльності міжнародних фінансових організацій. Другий етап (2016-2019 рр.) відзначається розширенням дослідницької проблематики під впливом цифровізації та глобалізаційних процесів. У науковий дискурс активно входять поняття, пов'язані з FinTech, блокчейном, мобільним банкінгом та кібербезпекою. Водночас спостерігається зростання інтересу до управління ризиками, застосування кількісних методів прогнозування та формування уявлень про взаємозв'язок фінансових інститутів зі сталим розвитком та зеленою економікою. Третій етап (2020-2025 рр.) характеризується високим рівнем міждисциплінарності та інтеграції економічних, технологічних, соціальних і екологічних аспектів у дослідженнях. Центральне місце посідають теми штучного інтелекту, великих даних, аналітичних технологій, ESG-фінансів та зеленої трансформації, а також проблеми фінансової інклюзії та підвищення фінансової грамотності.

населення.

Висновки. Узагальнення результатів проведеного дослідження дає підстави стверджувати, що фінансові інститути перебувають у стані глибокої трансформації, зумовленої глобалізаційними процесами, цифровізацією та зростанням викликів, пов'язаних зі сталим розвитком. Їх еволюція виходить за межі традиційного розуміння фінансових інститутів як посередників руху капіталу та набуває комплексного багатовекторного характеру, що охоплює технологічний, соціальний, екологічний та інституційний виміри інтеграції.

Технологічний вимір визначається впровадженням цифрових технологій, включаючи штучний інтелект, блокчейн та аналіз великих даних. Це призводить до докорінних змін у системах управління ризиками, процесах надання фінансових послуг і формуванні нових бізнес-моделей. Водночас активний розвиток FinTech-рішень та мобільного банкінгу сприяє підвищенню конкуренції та адаптації фінансових інститутів до вимог цифрової економіки.

Соціальний вимір проявляється у розширенні фінансової інклюзії та зниженні соціальної нерівності. Застосування механізмів мікрофінансування, програм фінансової грамотності та інструментів підтримки вразливих верств населення, малого бізнесу та сільських територій підвищує соціальну роль фінансових інститутів, перетворюючи їх на активних учасників забезпечення суспільного добробуту та інклюзивного зростання.

Екологічний вимір зумовлений посиленням глобальних викликів у сфері зміни клімату та охорони довкілля. Активно розвиваються напрями «зелених» фінансів, включаючи інвестування у відновлювану енергетику, енергоефективні технології та екологічні проекти. Запровадження «зелених» інструментів підвищує роль фінансових інститутів у досягненні SDGs та формуванні економіки, орієнтованої на екологічну безпеку та раціональне використання ресурсів.

Інституційний вимір передбачає зміцнення регуляторних механізмів, підвищення прозорості та стабільності фінансових систем. Гармонізація національних регуляторних рамок з міжнародними стандартами, удосконалення наглядових інструментів та механізмів оцінки ризиків сприяють підвищенню довіри до фінансових інститутів та зниженню ймовірності виникнення системних кризових явищ та фінансового зараження.

Література

1. Мельник В. М., Ломачинська І. А. Фінансова архітектура національної економіки: інституційний підхід. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2020. Вип. 34. С. 156–162.
2. Карпюк К. Класифікація фінансових інститутів та їх місце в економічних системах. *Scientific Notes of Lviv University of Business and Law*. 2021. № 29. С. 230–237.
3. Ломачинська І. А. Інституційна трансформація фінансової системи України : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.08. Чернігів, 2021. 47 с.
4. Богун М. М. Вплив фінансових інститутів на економічне зростання національної економіки. *Стратегія економічного розвитку України*. 2021. № 47. С. 78–85.
5. Замковий О., Котенко Т. FinTech трансформації та їх вплив на сталість розвитку фінансових ринків та інститутів в Україні в екосистемі корпоративної культури. *Економіка та суспільство*. 2022. № 38. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-17> (дата звернення: 02.09.2025).
6. Сіренко Н. М., Боднар О. А., Шишпанова Н. О. Інституціональна інфраструктура фінансового ринку: теоретико-практичний аспект. *Modern Economics*. 2021. № 25. С. 130–135.
7. Галазюк Н. М., Зелінська О. М. Трансформація світової фінансової системи: тенденції та перспективи розвитку сучасних фінансових ринків. *Економічні науки. Серія «Регіональна економіка»*. 2020. № 17 (67). С. 62–72.
8. Ali A., Ramakrishnan S., Faisal F., Ullah Z. Bibliometric analysis of global research trends on microfinance institutions and microfinance: suggesting new research agendas. *International Journal of Finance & Economics*. 2023. Vol. 28, № 4. P. 3552–3573.
9. Tepe G., Geyikci U. B., Sancak F. M. FinTech companies: a bibliometric analysis. *International Journal of Financial Studies*. 2021. Vol. 10, № 1. P. 2.
10. Sahabuddin M., Sakib M. N., Rahman M. M., Jibir A., Fahlevi M., Aljuaid M., Grabowska S. The evolution of FinTech in scientific research: a bibliometric analysis. *Sustainability*. 2023. Vol. 15, № 9. P. 7176.
11. Alam S. M. Shamsul, Chowdhury M. A. M., Razak D. Bin A. Research evolution in banking performance: a bibliometric analysis. *Future Business Journal*. 2021. Vol. 7, № 1. P. 66.

12. Akhil M. P. Employing bibliometric analysis to identify emerging technologies in the insurance industry. *Big data analytics in the insurance market*. 2022. P. 207–220.

13. Jindal L. A systematic review and bibliometric analysis on sustainable mutual funds. *Qualitative Research in Financial Markets*. 2024.

14. Nath R. D., Chowdhury M. A. F. Shadow banking: a bibliometric and content analysis. *Financial Innovation*. 2021. Vol. 7, № 1. P. 68.

References

1. Melnyk V. M., Lomachynska I. A. (2020). Finansova arkhitektura natsionalnoi ekonomiky: instytutsiinyi pidkhid [Financial architecture of the national economy: institutional approach]. *Naukovyi Visnyk Uzhhorodskoho Natsionalnoho Universytetu*, Vol. 34. pp. 156-162.

2. Karpiuk K. (2021). Klasifikatsiia finansovykh instytutiv ta yikh mistse v ekonomichnykh systemakh [Classification of financial institutions and their place in economic systems]. *Scientific Notes of Lviv University of Business and Law*, № 29. pp. 230-237.

3. Lomachynska I. A. (2021). Instytutsiina transformatsiia finansovoi systemy Ukrainy [Institutional transformation of the financial system of Ukraine]. Extended abstract of Doctor's thesis in Economics (08.00.08). Chernihiv. 47 p.

4. Bohun M. M. (2021). Vplyv finansovykh instytutiv na ekonomichne zrostannia natsionalnoi ekonomiky [The impact of financial institutions on the economic growth of the national economy]. *Stratehiia Ekonomichnoho Rozvytku Ukrainy*, № 47. pp. 78-85.

5. Zamkovyi O., Kotenko T. (2022). FinTech transformatsii ta yikh vplyv na stalist rozvytku finansovykh rynkiv ta instytutiv v Ukraini v ekosystemi korporativnoi kultury [FinTech transformations and their impact on the sustainability of financial markets and institutions in Ukraine within the corporate culture ecosystem]. *Ekonomika ta Suspilstvo*, № 38. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-17> (accessed September 2, 2025).

6. Sirenko N. M., Bodnar O. A., Shyshpanova N. O. (2021). Instytutsionalna infrastruktura finansovoho rynku: teoretyko-praktychnyi aspekt [Institutional infrastructure of the financial market: theoretical and practical aspect]. *Modern Economics*, № 25. pp. 130-135.

7. Halaziuk N. M., Zelinska O. M. (2020). Transformatsiia svitovoi finansovoi systemy: tendentsii ta perspektyvy rozvytku suchasnykh finansovykh rynkiv [Transformation of the global financial system: trends and development prospects of modern financial markets]. *Ekonomichni Nauky. Seriia «Rehionalna Ekonomika»*, № 17(67). pp. 62-72.

8. Ali A., Ramakrishnan S., Faisal F., Ullah Z. (2023). Bibliometric analysis of global research trends on microfinance institutions and microfinance: suggesting new research agendas. *International Journal of Finance & Economics*, Vol. 28, № 4. pp. 3552–3573.

9. Tepe G., Geyikci U. B., Sancak F. M. (2021). FinTech companies: a bibliometric analysis. *International Journal of Financial Studies*, Vol. 10, № 1. pp. 2.

10. Sahabuddin M., Sakib M. N., Rahman M. M., Jibir A., Fahlevi M., Aljuaid M., Grabowska S. (2023). The evolution of FinTech in scientific research: a bibliometric analysis. *Sustainability*, Vol. 15, № 9. pp. 7176.

11. Alam S. M. Shamsul, Chowdhury M. A. M., Razak D. Bin A. (2021). Research evolution in banking performance: a bibliometric analysis. *Future Business Journal*, Vol. 7, № 1. pp. 66.

12. Akhil M. P. (2022). Employing bibliometric analysis to identify emerging technologies in the insurance industry. *Big data analytics in the insurance market*. pp. 207–220.

13. Jindal L. (2024). A systematic review and bibliometric analysis on sustainable mutual funds. *Qualitative Research in Financial Markets*.

14. Nath R. D., Chowdhury M. A. F. (2021). Shadow banking: a bibliometric and content analysis. *Financial Innovation*, Vol. 7, № 1. pp. 68.